

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Andra kammaren.

Nr 70.

Fredagen den 7 juni.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 1 innevarande juni förda protokollen.

§ 2.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 458, angående ytterligare anslag å tilläggsstat för diverse behov vid veterinärhögskolan.

Denna proposition blev på begäran omedelbart hänvisad till jordbruksutskottet.

§ 3.

Föredrogs och remitterades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 457, angående ökade medel till utgifter för bränsle, lyshållning m. m. vid tekniska högskolan.

§ 4.

Vidare föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 19 och 20, statsutskottets utlåtande nr 199, andra sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande nr 5, sammansatta lag- och jordbruksutskottets utlåtanden nr 3 och 4, jordbruksutskottets utlåtande nr 136 samt tredje särskilda utskottets memorial nr 2.

§ 5.

Härefter föredrogs vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkande, nr 39, i anledning av väckta motioner med förslag till förordning angående inskränkningar i fråga om tillverkning och försäljning av rusdrycker;

Andra kammarens protokoll 1918. Nr 70.

bankoutskottets utlåtanden:

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i staten för folkskolläraernas pensionsinrättning;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för pensionering av förmän och arbetare vid statens järnvägsbyggnader m. m.;

nr 73, angående vissa framställningar om pensioner å allmänna indragningsstaterna; och

nr 74, i anledning av väckt motion om gratifikation åt vaktmästaren Fingal Anderssons änka;

lagutskottets utlåtanden:

nr 68, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen i fråga om utbytande av eu del av 1918 och 1919 års värnpliktstjänst mot visst arbete för den inhemska livsmedelsproduktionen; och

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 3 mom. 3 i förordningen den 14 juni 1917 angående uppbörd av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående driftkostnader under år 1919 för statens domäner; och

nr 129, i anledning av väckt motion om förhöjt bidrag från allmänna avdikningsanslaget till vissa odlingsföretag m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtanden hemställt.

§ 6.

Till avgörande förelåg nu jordbruksutskottets utlåtande, nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

I en till riksdagen den 7 maj 1918 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 443, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att i de i berörda protokoll närmare angivna, under fyra särskilda punkter upptagna ärenden, medgiva försäljning av kronoegendomar eller upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

Efter föredragning av utskottets framställningar i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i punkterna 1, 3 och 4 av förevarande proposition blevo desamma av kammaren bifallna.

Under punkten 2 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva dels upplåtande till Halmstad—Nüssjö järnvägsaktiebolag av vissa mindre områden av kronoegendomen 1 mantal Bredaryd nr 3 Torp och $\frac{1}{2}$ mantal Bredaryd nr 4 Norregård i Bredaryds socken av Jönköpings län, dels försäljning till Bredaryds församling av ett område av samma egendom om 1,318 hektar, dels upplåtande från egendomen av vissa närmare angivna egnahemslägenheter, dels ock försäljning till fabrikören A. Lundell av ett mindre område av egendomen.

Ang. upplåtande av lägenheter från kronoegendomen 1 mantal Bredaryd nr 3 Torp och $\frac{1}{2}$ mantal Bredaryd nr 4 Norregård.

I samband med förenämnda framställning hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt motion, nr 479, däri herr Nilsson i Landeryd hemställt om upplåtande, utöver de av Kungl. Maj:t föreslagna egnahemslägenheterna, till respektive innehavare av ytterligare fem sådana lägenheter, benämnda Liatorp, Jonsbo, Bäckanäs, Götsbo och Husbacka.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å ovanberörda motion bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Reservation hade likväl avgivits av herr vice talmannen *Hamilton*.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr Nilsson i Landeryd, som yttrade: Som herrarna torde finna, behandlas i detta utskottsutlåtande en motion, som går ut på, att utom de lägenheter, som där föreslagits till försäljning från ifrågavarande boställe, skulle försäljas ytterligare fem lägenheter.

Rörande dessa lägenheter hava olika uppfattningar gjort sig gällande hos de myndigheter, som haft att behandla ifrågavarande framställningar. Beträffande lägenheten Liatorp hava uppskattningsmännen tillstyrkt, att den skulle försäljas, men domänstyrelsen har emot försäljningen invänt, att lägenheten är belägen omedelbart intill Bredaryds järnvägsstation, att lägenheten skulle vara mera lämplig till tomtmark, och att också därför köpeskillingen, som icke uppgår till mer än 600 kronor per hektar, skulle vara för låg. Emot denna invändning vill jag framhålla, att lägenheten i huvudsak består av mossmark, och det finnes endast så mycket hård mark, att möjligen två små byggnadstomter kunna upplåtas. Det är för öfrigt icke någon brist på byggnadstomter vid järnvägsstationen i alla fall, därför att det finnes redan utmäta och utstakade tio stycken lägenheter på kronans mark, som icke äro försålda, men som hava ett bättre läge än lägenheten Liatorp har. Arrendatorn till lägenheten äger själv alla byggnader och har själv brukat upp lägenheten och odlat en stor del mossmark, och han önskar nu att få köpa den såsom egen. Litet var, som har jordbruk, förstår nog, att det är en ofantlig skillnad för en lägenhetsinnehavare, om han är självägare eller om han arrenderar sin jord. Beträffande denna lägenhet gäller icke det skäl, som över-

Ang. upplåtande av lägenheter från kronoegendomen 1 mantal Bredaryd nr 3 Torp och 1/2 mantal Bredaryd nr 4 Norregård.

(Forts.)

jägmästaren och jägmästaren framhållit mot försäljning av övriga lägenheter, nämligen att det skulle finnas en myckenhet skog, då här icke finnes ett enda barrträd på denna lägenhet, utan det är endast en liten sandkulle och så mossmark i övrigt.

Beträffande lägenheten Jonsbo m. fl. hava uppskattningsmännen även tillstyrkt försäljning av dem, men jägmästaren och överjägmästaren hava avstyrkt försäljningen dels på den grund, att en försäljning av dessa lägenheter skulle medföra en avsevärd inskränkning i boställets areal, dels också på grund av att det finnes en avsevärd mängd skog på dessa lägenheter, för det tredje därför att boställets gräns, som nu är rak, skulle få en del knän och vinklar efter försäljning av dessa lägenheter, och slutligen därför, att i händelse lägenheterna försålles, skulle bostället gå miste om den arbetskraft, som kan erhållas av lägenhetsinnehavarna för boställets och skogens skötsel. Utskottet har icke upptagit mer än det sista av dessa skäl men anser detta vara så vägande, att man endast på grund av detta skäl har avstyrkt hela försäljningen. För min del anser jag, att detta skäl om tillgång på arbetskraft icke i detta fall är det minsta bärande, därför att det är ju icke alls fråga om, att lägenheterna skola avfolkas, utan det kommer att finnas arbetsfolk, som blir tillgängligt för jordbrukets och skogens skötsel lika väl efter försäljningen som nu. Dessa torpare hava ingen kontraktssenlig skyldighet att fullgöra arbete vid bostället vare sig för jordbrukets eller skogens skötsel, och sålunda blir ställningen precis densamma, som den förut är. Ett skäl, som jag för min del anser synnerligen ömmande i detta fall, är, att dessa torpare hava i huvudsak uppodlat jorden. Den jord, som här skulle säljas, är från statens synpunkt ganska värdelös, då det till största delen är mossmark, men för lägenhetsinnehavarna har jorden naturligtvis stort värde, då den kan uppodlas och lämna avkastning för deras behov. Därtill kommer, att samtliga lägenhetsinnehavare äga husen å sina lägenheter.

Jag vill ytterligare framhålla det inkonsekventa i att riksdagen nu skulle gå emot min motion i detta fall, under det att man annars är så ivrig och intresserad för egnahems bildande. I detta fall är det ju fråga om att skapa ytterligare fem egna hem. Detta kan ske utan väsentlig skada för staten, och det förefaller mig, att då det gäller upprättande av egnahem på statens jord, bör detta icke vara ett mindre statsintresse, än då det gäller upprättande av egnahem på enskildas egendomar. Bägge dessa intressen äro naturligtvis behjärtansvärda, och det förefaller mig, som om man borde i såväl det ena fallet som det andra göra sitt bästa för att nå samma mål. Vi hava på den föredragningslista, som nu ligger framme, ett lagutskottsärende, som avser, att en lägenhetsinnehavare skall efter 20 år få rätt att med eller mot jordägarens vilja inlösa lägenheten, ifall han äger husen och dessa utgöra minst en fjärdedel av hela lägenhetens värde. Jag har för min del den uppfattningen, att denna framställning kommer att bifallas av andra kammaren, och det förefaller mig, att då lägenhetsinnehavaren här själv äger husen och dessas värde alldeles givet uppgår till mer än en fjärdedel av lägenhetens värde,

och då i detta fall upplåtelse tiden är slut och det gäller att börja en ny arrendeperiod, skulle ett lämpligt tillfälle vara inne att just tillämpa de bestämmelser, som man med all säkerhet kommer att principiellt antaga, då det gäller ett senare ärende på föredragningslistan. Detta anser jag vara skäl, så talande, att andra kamraren borde bifalla min motion, och jag tror icke, att det emot denna ståndpunkt kan åberopas några skäl, som kunna vara avgörande.

Jag ber, herr talman, att med denna motivering få yrka bifall till min motion samt i övrigt till utskottets hemställan.

Ang. upplåtande av lägenheter från kronoegendomen 1 mantal Bredaryd nr 3 Torp och 1/2 mantal Bredaryd nr 4 Norregård.
(Forts.)

Herr *Pehrsson* i Bramstorp instämde häruti.

Vidare anförde:

Herr *O l s s o n* i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Jag får verkligen erkänna, att om det endast varit frågan om att få arbetare på en kronodomän, som stått hindrande i vägen, så hade jag åtminstone icke uppträtt mot den föregående ärade talararen. Jag kan försäkra honom, att jag är lika intresserad som han, ja, entusiastiskt intresserad för att själväganderätten skall utsträckas till alla brukare, så långt ske kan, men gå vi och se på de särskilda fallen här, så finna vi, att beträffande den första lägenheten, som den ärade talaren omnämnde, gäller det mark, som ligger nästan inpå ett stationsområde. Då är det väl icke underligt, om staten vill behålla denna jord i sin ägo för alla eventualiteter i framtiden. Jag tycker, att detta är så naturligt, att därom kan man väl knappast säga något.

Komma vi så till de andra fyra lägenheterna, så är det där icke fråga om jorden i och för sig utan hur denna jord ligger i förhållande till kronans jord. Det gäller här ett rätt stort område, där gränslinjerna för respektive lägenheter äro dragna än på det ena och än på det andra sättet, allt efter som husen ligga, antar jag, så att marken skulle bli ituhackad som ett söndrigt kläde. Man får väl dock tänka på att den jord som blir kvar i kronans ägo skall komma att ligga i ordentliga skiften. Jag vågar påstå, att om en enskild man skulle försöka klyva jorden, som här ifrågasatts, så skulle det icke vara möjligt för honom att förmå en lantmätare och skiftesgodemän att lägga ut jorden på detta sätt. Det ser ut, som om man icke toge i betraktande, att vi i vårt land haft någonting, som kallas enskifte eller laga skifte. Det är en massa uddar och hugg överallt. Så får man icke skifta och lägga ut jord, och jag tycker, att det skulle vara märkvärdigt, om riksdagen skulle gå i spetsen i detta hänseende. Jag anser, att det icke hade varit så viktigt, om en del skog lagts till lägenheterna, blott de blivit utlagda i ordentliga skiften, så att det som återstod hade blivit tjänligt till ett verkligt jordbruk eller skogsbruk, vilket det nu skall vara. Sådana rågångar och intäppningar som i detta fall har jag knappast sett, så att det förvånar mig verkligen, att någon kan driva den satsen att kronan skulle dela ut jord på det sätt

Ang. upplåtande av lägenheter från kronoegendomen 1 mantal Bredaryd nr 3 Torp och $\frac{1}{2}$ mantal Bredaryd nr 4 Norregård.
(Forts.)

som här är föreslaget. Då jag anser, att staten åtminstone icke bör föregå med sådant exempel och lägga ut jord så oklokt och opraktiskt, att jag beklagar, om enskilda gjorde på det sättet, så har jag icke kunnat förena mig med den ärade talaren, utan jag ber kammaren på det allvarligaste att icke inlåta sig på en jordförsäljning på det sätt som motionären föreslagit.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Sjöblom: Herr talman! Jag skall icke upptaga tiden länge. Jag skulle kunna hava nöjt mig med att instämma med den föregående ärade talaren i vad han sagt angående denna styckning och de oregelbundna gränser den medför. Visserligen skriver motionären, att detta icke har någon betydelse för staten, därför att stängselskyldigheten blir lägenhetsägarnas, som få köpa dessa lägenheter. Men det är ändå alldeles orimligt att stycka jord på detta sätt med sådana ägofigurer och sådana gränser. Det kan väl icke gå för sig att vid ett skifte gå tillväga som här skulle bli fallet.

För övrigt försökte motionären ignorera betydelsen av tillgång på arbetskraft för den statsskog som skulle bli kvar på platsen. Det kan visserligen synas, som om torpen skulle finnas kvar och fortfarande erbjuda en lika riklig tillgång på arbetskraft. Men det är dock icke alldeles detsamma, som om det finnes kronoarrandatorer som bo där.

Överjägmästare Barthelson, som varit med i jordbruksutskottet och behandlat detta ärende, har för sin del alldeles bestämt framhållit nödvändigheten av att de lägenheter, som ligga på detta sätt, stanna kvar i kronans ägo.

Vidare torde kammarens ledamöter finna av den tabell, som är vidfogad utskottsbetänkandet, att skogens värde på dessa lägenheter är så betydande, att man kan befara, att det icke blir en sådan hushållning med denna skog, som man bör eftersträva. Det är väl tänkbart att den skulle kunna bli kalhuggen och att den skulle kunna inbjuda till rent jobberi, för att använda ett starkt uttryck.

Jag skall icke längre uppehålla tiden med detta, då jag hoppas, att kammaren har sin ståndpunkt klar förut, utan skall endast be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels och på bifall till såväl berörda hemställan i vad den avsåge Kungl. Maj:ts framställning i ämnet som den av herr Nilsson i Landeryd väckta motionen, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7.

Vid härpå skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av väckt motion angående skrivelse till

Kungl. Maj:t med begäran om framläggande av förslag till inrättande av särskilda departement för handel, industri och sjöfart samt för kommunikationer och allmänna arbeten blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Å föredragningslistan fanns härafter uppfört statsutskottets utlåtande, nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne- och pensionsreglering för lärarpersonalerna vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarierna, folk- och småskolorna, de högre folkskolorna och de kommunala mellanskolorna jämte i ärendet väckta motioner.

Ang. löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. allmänna undervisningsanstalter.

Uti en den 22 mars 1918 till riksdagen avlåten, till statsutskottet hänvisad proposition, nr 260, hade Kungl. Maj:t framlagt förslag till löne- och pensionsreglering för lärarpersonalerna vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarierna, folk- och småskolorna, de högre folkskolorna och de kommunala mellanskolorna.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta motioner nämligen

inom första kammaren:

nr 183 och 186 av herr *Bergqvist m. fl.*;

nr 185, 193 och 194 av herr *Bergqvist*;

nr 187 av herr *Magnusson*; och

nr 188—190 av herr *Bergman*; samt

inom andra kammaren:

nr 397 av herr *Bäckström*;

nr 404 av herr *Runefors*;

nr 408 av herr *Olsson* i Ramsta *m. fl.*;

nr 409 av herr *Sterne*;

nr 424 av herr *Helger m. fl.*;

nr 429 av herr *Berggren*;

nr 437 av herr *Kjellberg*; och

nr 438 och 439 av herr *Welin*.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av dels Kungl. Maj:ts förevarande proposition, dels förenämnda inom första kammaren väckta motioner nr 186 av herr Bergqvist *m. fl.* och nr 193 av herr Bergqvist samt med avslag å övriga omförmälda motioner i den mån dessa icke kunde anses vara av utskottet i dess utlåtande besvarade, fatta vissa beslut

I. Beträffande grunder för kvinnas anställning vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet och statens folkskoleseminarier;

II. Beträffande lärarpersonalen vid de allmänna läroverken;

Ang. löne- och
pensionsreg-
lering för lä-
rarpersona-
len vid de all-
männa läro-
verken m. fl.
allmänna
undervisnings-
anstalter.

(Forts.)

- III. Beträffande lärarpersonalen vid högre lärarinnesemina-
riet;
IV. Beträffande lärarpersonalen vid folkskoleseminarierna;
V. Beträffande lärarpersonalen vid folk- och småskolor;
VI. Beträffande lärarpersonalen vid högre folkskolor; och
VII. Beträffande lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor.

Vid utlåtnadet voro fogade åtskilliga reservationer, avseende olika delar av utskottets hemställan.

Efter föredragning av *punkten I*, beträffande grunder för kvin-
nas anställning vid de allmänna läroverken, högre lärarinnesemina-
riet och statens folkskoleseminarier, yttrade

Herr Kristensson: Herr talman! Här föreligger nu till av-
görande i kammaren den säkerligen största lönereglering, som på
många år förekommit, och jag vill begagna tillfället att i anledning
däraf i all korthet yttra några ord.

Denna lönereglering torde ha den allra största betydelse för
vårt undervisningsväsende. De allmänna läroverkens lärare bli ge-
nom denna lönereglering — därest den vinner riksdagens bifall —
för första gången likställda med administrativa tjänstemän. Förut
har det alltid varit så, att lärarna ha varit ställda på ett lägre plan
och att deras tjänster icke varit jämförliga med de första, andra
och tredje gradens tjänster vi ha i administrationen. För folksko-
leseminariernas vidkommande torde denna fråga vara av ännu större
betydelse. Dessa anstalter bli nu verkligen satta i den ställning,
som tillkommer dem såsom utbildningsanstalter för lärarna för inte
mindre än 93 % utaf den svenska ungdomen, och var och en torde
förstå, vilken oerhörd verkan det har för hela vårt folks utbildning,
om denna sak blir vederbörligen ordnad och man kan få de bästa
lärarekrafter till dessa anstalter. Även för folk- och småskolläro-
kärernas rekrytering med dugliga personer spelar den här föreslagna
löneregleringen en stor roll.

Det gäller ju här inte mindre än 25,000 personer, och jag ber
att i detta sammanhang få uttrycka ett tack till tvänne av de män,
som på det förberedande stadiet kraftigt medverkat till att det verk-
ligen blivit möjligt att vid innevarande riksdag framlägga denna
fråga, som de olika lärarkårerna i många år ha väntat skulle kom-
ma på riksdagens bord och som riksdagen två gånger å rad i sär-
skilda skrivelser har begärt måtte komma före. Dessa personer äro
ordföranden i löneregleringskommittén, byråchefen F. H. Schlytern,
och sekreteraren i samma kommitté, doktor Birger Knös, vilka tack
vare ett intensivt arbete på denna fråga under höstens lopp möj-
liggjort, att denna sak verkligen nu kunnat komma före.

Jag nämnde nyss, att seminarierna genom förslaget komme att
ställas på ett helt annat plan, än de förut stodo, och vill tillägga,
att nu är slutstenen lagd till den stora seminariereformen, som på-

gått under en följd av år. Då jag nu ser herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet här närvarande, skall jag be att få lägga honom på hjärtat några synpunkter, då denna reform nu går att utföras i praktiken. Såvitt jag kan se, gäller det här nu att se till att dessa anstalter få dugliga lärare. Det är inte bara fråga om att ge dessa lärare höga löner, utan det är framför allt fråga om att se till, att man verkligen får kvalificerat folk. Jag vill då erinra om att de blivande seminarierektorerna verkligen få mycket höga löner och vill fästa statsrådets uppmärksamhet på vikten av att, då det gäller förnyade förordnanden för seminarierektorer, taga under övervägande, huruvida åtskilliga av de nuvarande seminarierektorerna lämpligen i framtiden böra kunna komma ifråga vid de nyorganiserade seminarierna. Det bör inte och får inte finnas personer där, som lägga en fullkomligt död hand på dessa anstalter, eller som icke äro mäktiga att driva dessa anstalter uppåt och framåt, utan då riksdagen, som jag hoppas, går med på detta statsutskottets enhälliga förslag i denna punkt, så är det, antager jag, under samma tysta förutsättning, som förelåg på sin tid för löne-regleringskommittén, nämligen att man kunde lita på att statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet och folkskoleöverstyrelsen såge till, att man finge just sådana kvalificerade rektorer i framtiden, som avsetts med hela denna lönereglering. Jag vill tillägga, att det är min uppfattning, att om man icke hyst en sådan tillit, så hade icke frågan för seminariernas del legat så väl till, som den gör i dag.

Jag vill vidare i detta sammanhang understryka, att institutet med indragningsstat beträffande seminarierna verkligen är tillkommet för att användas i de fall, då det finnes av behovet påkallat.

Herr talman, jag har intet annat yrkande än om bifall till den nu upplästa punkten.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten II, beträffande lärarpersonalen vid de allmänna läroverken.

Uti ovanberörda motion nr 183 inom första kammaren hade herr *Bergqvist m. fl.* hemställt, att riksdagen ville dels på extra stat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag av 350,000 kronor att under sagda år utgå som ortstillägg åt lärare vid de högre allmänna läroverken och samskolorna, vid folkskoleseminarierna samt vid folk- och småskolorna i Västerbottens och Norrbottens län,

dels bestämma, att ortstilläggen skulle, med de villkor och bestämmelser Kungl. Maj:t ägde utfärda, utgå med följande belopp, nämligen

för rektor, lektor och adjunkt vid högre allmänt läroverk samt för adjunkt vid samskola 300 kronor,

för extra och vikarierande lärare vid högre allmänt läroverk, äm-

Ang. löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. allmänna undervisningsanstalter.

(Forts.)

neslärarinna vid samskola samt övningslärare med full tjänstgöring vid högre allmänt läroverk 200 kronor,
 för övningslärare med full tjänstgöring vid samskola 150 kronor,
 för rektor och adjunkt (lektor) vid folkskoleseminarium 300 kronor,
 för extra och vikarierande lärare, övningslärare med full tjänstgöring och övningsskollärare vid folkskoleseminarium 200 kronor,
 för ordinarie, extra ordinarie och vikarierande lärare vid folkskola 200 kronor, samt
 för biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola och lärare vid småskola 150 kronor.

Ang. löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. allmänna undervisningsanstalter.
 (Ports.)

Utskottet hade ansett sig icke kunna förorda bifall till ifrågasvarande motion.

Herrarna *Bergqvist* och *Bäckström* hade i en vid denna punkt avgiven reservation yrkat bifall till omförmälda motion, i vad den avsåge ortstillägg åt lärare vid de allmänna läroverken i Västerbottens och Norrbottens län;

Punkten föredrogs, varefter

Herr *Bäckström* yttrade: Herr talman! Som jag på denna punkt reserverat mig till förmån för en av herr *Bergqvist* i första kammaren avgiven motion, skall jag be att få yttra några ord. Det gäller frågan om ortstillägg åt lärare vid de allmänna läroverken i Västerbottens och Norrbottens län. Löneregleringskommittén har med åberopande av föreslagna undersökningar och utredningar på ifrågasvarande område icke ansett sig kunna nu upptaga frågan om ortstillägg, och departementschefen har under uttalande av sitt behjärtande av de skäl, som anförts till stöd för dessa tillägg, förklarat sig anse, att denna fråga bör tills vidare undanskjutas. Jag förstår mycket väl, att då departementschefen ställt sig på löneregleringskommitténs ståndpunkt, starka skäl föreligga för honom att så uttala sig, men jag kan inte desto mindre, med kännedom om förhållandena i övre Norrland, annat än beklaga, att man icke redan nu kunnat upptaga frågan om ortstillägg för nämnda lärare, ty den frågan har varit aktuell ända sedan 1909. Vid de löneregleringar, som företogos 1907 och 1909, ha statsmakterna godtagit principen och tillerkänt ortstillägg å fixa belopp åt en hel del i Norr- och Västerbotten anställda statstjänare jämförliga med lärarna vid läroverken, och då må man inte förundra sig över, att dessa lärare anse sig missgynnade, när de arbeta under likadana och många gånger under kanske svårare förhållanden än dessa andra statstjänare, som få ortstillägg.

Jag kan nu icke, då minuterna äro så dyrbara, ingå i någon närmare motivering för denna reservation. Jag vill emellertid nämna, att uti densamma ligger icke något förslag till föregripande utav den utredning, som är påtänkt och åberopad som skäl för un-

danskjutande av frågan om äskade ortstillägg. Vi ha endast uti reservationen föreslagit som interimistisk åtgärd, att ortstillägg skulle utgå med följande belopp: till rektor, lektor och adjunkt vid högre allmänt läroverk samt för adjunkt vid samskola 300 kronor, för extra och vikarierande lärare vid högre allmänt läroverk, ämneslärarinna vid samskola samt övningslärare med full tjänstgöring vid högre allmänt läroverk 200 kronor samt för övningslärare med full tjänstgöring vid samskola 150 kronor, allt per år räknat.

Ang. löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. allmänna undervisningsanstalter.

(Forts.)

Herr talman, med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Vidare anförde

Herr Björck: Med anledning av vad den siste talaren yttrade skall jag be att få hänvisa till, att den fråga han vidrörde för närvarande ligger under utredning och att utskottet icke ansett sig kunna föregripa resultatet av denna utredning. Med hänvisning härtill ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talman framställt propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till samma hemställan med det tillägg, som innefattades i den av herrar Bergqvist och Bäckström vid punkten avgivna reservationen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten III.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten IV, beträffande lärarpersonalen vid folkskoleseminarierna.

På sätt ovan under punkten II omförmälts hade uti herr Bergqvists m. fl. motion nr 183 föreslagits beredande av ortstillägg åt lärare vid jämväl folkskoleseminarierna i Västerbottens och Norrbottens län.

Utskottet hade ej heller funnit sig kunna tillstyrka förslaget, i vad det avsåge folkskoleseminariernas lärarpersonal.

Vid föreliggande punkt hade reservation avgivits av herrar *Bergqvist* och *Bäckström*, som yrkat bifall till herr Bergqvists m. fl. ovanberörda motion nr 183, i vad den avsåge ortstillägg åt lärare vid folkskoleseminarierna i Västerbottens och Norrbottens län.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr Bäckström: Herr talman! Som jag även på denna punkt, i likhet med när det gällde läroverkslärarne, avgivit en reservation

Ang. löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. allmänna undervisningsanstalter.
(Forts.)

till förmån för herr Bergqvists motion om ortstillägg åt lärare vid folkskoleseminarierna i Västerbottens och Norrbottens län, vill jag säga, att de skäl, som anförts för ortstillägg åt lärarna vid de allmänna läroverken i övre Norrland, äro giltiga jämväl, när det gäller lärarne vid folkskoleseminarierna i Norr- och Västerbottens län. Jag vill därför i korthet yrka bifall till den av herr Bergqvist och mig avgivna reservationen, som går ut på att ortstillägg skulle utgå för rektor och adjunkt vid folkskoleseminarium med 300 kronor och för extra och vikarierande lärare, övningslärare med full tjänstgöring och övningskollärare vid folkskoleseminarium med 200 kronor.

Herr Björck: Med hänvisning till vad jag nyss anförde gentemot vad herr Bäckström yttrade angående ortstillägg åt vissa lärare i övre Norrland ber jag att även vid denna punkt få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till samma hemställan med det tillägg, som innefattades i den av herrar Bergqvist och Bäckström vid punkten avgina reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten V, beträffande lärarpersonalen vid folk- och småskolor.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle de kontanta avlöningsbeloppen utgöra

för lärarpersonalen vid folkskolor:

för ordinarie manlig lärare 2,100 kronor jämte tre ålderstillägg, vart och ett å 300 kronor, för ordinarie kvinnlig lärare 1,900 kronor jämte tre ålderstillägg, vart och ett å 200 kronor, för extra ordinarie och vikarierande lärare 1,700 kronor samt för kvinnlig sådan lärare 1,500 kronor; och

för lärarpersonalen vid småskolor och mindre folkskolor samt biträdande lärare vid folkskolor:

för lärare, vilken blivit anställd tills vidare med ömsesidig rätt till minst fyra månaders uppsägning, 1,200 kronor jämte tre ålderstillägg, vart och ett å 150 kronor, samt för lärare, vilken blivit anställd på viss tid eller såsom vikarie, 1,000 kronor.

Uti sin förenämnda motion nr 397 inom andra kammaren hade herr *Bäckström* föreslagit,

att till ordinarie kvinnlig lärare vid folkskola skulle utgå, utom övriga löneförmåner, efter respektive 5, 10 och 15 år, tre ålderstillägg, vart och ett å 300 kronor; samt

att lärare vid småskola, lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare vid folkskola, vilken blivit anställd tills vidare med ömsesidig rätt till minst fyra månaders uppsägning, skulle utgå utom övriga löneförmåner, efter respektive 5, 10 och 15 år, tre ålderstillägg, vart och ett å 200 kronor, dock att härifrån skulle undantagas sådan oexaminerad lärare, som vid den nya löneregleringens

ikraftträdande vore berättigad till helt ålderdomsunderstöd eller som blivit antagen efter den 31 december 1907.

Vidare hade herr *Sterne* i motionen nr 409 i andra kammaren föreslagit, bland annat, att för lärare vid småskola, lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare vid folkskola, vilken blivit anställd tills vidare med ömsesidig rätt till minst fyra månaders uppsägning, avlöningen skulle utgöra, förutom fri bostad och bränsle eller motsvarande ersättning enligt ortens pris, 1,300 kronor, vartill kunde efter respektive 5, 10 och 15 år komma tre ålderstillägg, vart och ett å 200 kronor, dock att härifrån skulle undantagas sådan oexaminerad lärare, som vid den nya löneregleringens ikraftträdande vore berättigad till helt ålderdomsunderstöd eller som blivit antagen efter den 31 december 1907.

Utskottet biträdde Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, dock med hemställan om viss avlöningsförhöjning för manliga lärare.

Herr *Bäckström* hade emellertid uti avgiven reservation yrkat bifall till sin ovanberörda motion nr 397.

Vid denna punkt fanns jämväl fogad reservation av herrar *Bergqvist* och *Bäckström*, vilka yrkat bifall till herr *Bergqvists* m. fl. förutnämnda motion nr 183, i vad den avsåge ortstillägg åt lärare vid folk- och småskolor i Västerbottens och Norrbottens län.

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr *Bäckström*: Herr talman! Som jag även i förevarande punkt avgivit en reservation, ber jag att här få yttra några ord.

Jag vill då först frambara ett vördsamt tack till regeringen och särskilt till departementschefen för det förslag, som här framlagts, vilket jag hoppas att riksdagen i stort sett kommer att bifalla. Som jag väckt en motion om högre ålderstillägg för folk- och småskollärarinnor än i kungl. propositionen föreslagits, vill jag något beröra denna fråga.

Den lönereglering som av Kungl. Maj:t och utskottet här föreslås för lärarpersonalen vid folk- och småskolor måste ju betecknas såsom på det hela taget mycket gynnsam för denna kår. De lönebelopp, som av Kungl. Maj:t och utskottet föreslås, måste i jämförelse med tidigare lönesatser rättvisligen erkännas som rätt förmånliga. Men vid beaktandet av den här föreslagna proportionsvis stora höjningen av lönesatserna måste man dock komma ihåg, att den kår, det här gäller, har, kan man väl säga, under de gångna åren i lönehänseende varit den mest misslottade av alla, vartill kommer en annan sak, nämligen att under de kristider vi nu genomleva, denna kår icke har att vänta någon kristidshjälp som statsanställda, utan de föreslagna lönesatserna skola innefatta även denna kristidshjälp.

Orsaken till att jag frambar min motion ligger dock icke i detta, utan huvudsakligen däri, att Kungl. Maj:t i likhet med löne-

Ang. löne- och pensionareglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. allmänna undervisningsanstalter.
(Forts.)

Ang. löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. allmänna undervisningsanstalter.

(Forts.)

regleringskommittén icke ansett sig kunna godtaga den form av behovsprincipen, som lärarlönenämnden föreslagit, nämligen särskilda avlöningstillägg för familjeförsörjare, en form av tillägg, som också Sveriges allmänna folkskolläraiförening med sällspord enighet uttalat sig för. Det är en mycket rättvis och fördelaktig grund för lönetillägg, tycker jag, denna om familjetillägg, och den har också i praktiken vunnit stor tillämpning, då det gällt att bringa dyrtidshjälp åt såväl statens som kommuners och enskildes befattningshavare under de sista åren. Att Kungl. Maj:ts proposition i detta hänseende avvikit från nämnda princip har — det måste jag säga — väckt besvikenhet och förstämning inom vida kretsar av lärarekåren.

En följd av att dessa familjetillägg icke upptagits i den kungl. propositionen, är också, att den skillnad mellan lärares och lärarinnors avlöning, som ansetts nödvändig, fått en mindre sympatisk karaktär för lärarinnorna, särskilt med avseende på de olika ålders- tillägg, som föreslagits för de manliga och de kvinnliga lärarne. En utjämning härutinnan har synts mig möjlig genom att ålders- tilläggen åt såväl manliga som kvinnliga folkskollärare skulle sättas lika. Det finns ju icke något verksamhetsområde inom vårt samhällsliv, som är så omfattande för kvinnligt arbete och med så likvärdigt arbete av kvinna som man som just barndomsskolans. Lärarinnans lön anser jag därför bör sättas så, att hon kan hålla sig på samma sociala nivå som den manliga kamraten. Att man nu föreslagit högre ålders- tillägg åt de manliga än åt de kvinnliga lärarne, beror väl främst på att man ansett, att en manlig lärare i allmänhet skulle vara familjeförsörjare vid den tid, då ålders- tilläggen utgå. Men härtill vill jag säga, att det icke är sällsynt, att även en kvinnlig lärare är i viss mån familjeförsörjare, när ålders- tilläggen börja utgå, och ännu tidigare. Ty på en lärarinnas lott faller ofta att försörja en åldrig mor, en yngre syster eller bror eller annan närstående. En statistik från Stockholms folkskolor visar, att bland där anställda lärarinnor nästan $\frac{1}{3}$ är familjeförsörjare i den mening, jag angivit, och tager man också med dem, som tidigare varit familjeförsörjare, stiger antalet till nära $\frac{2}{3}$ av hela antalet lärarinnor. Kommer så härtill, att lärarinnan har samma utbildning och samma läraregärning som den manliga kollegan, har det sina vanskligheter att underkänna giltigheten av den kända satsen: »Lika lön för lika utbildning och lika arbete». Och det är icke underligt, om de kvinnliga lärarne känna sig i fråga om ålders- tilläggens avpassning ha blivit tillbakasatta och missgynnade.

När man icke godtagit familjetilläggen och det gäller endast dessa ålders- tillägg böra de enligt min mening sättas lika för såväl manlig som kvinnlig lärare. Alders- tilläggen utgå väl såsom en ersättning för den genom lång tjänstgöring och samlad erfarenhet förvärvade större skickligheten vid utförandet av läraregärningen. Att, såsom stundom sker, försvara lärarinnornas lägre ålders- tillägg med något sådant som t. ex. att de kunna själva laga sin mat och själva se om sina kläder, är ju blott skäl, som vittna om hur ohäll-

har en sådan position i själva verket är, på samma gång de vittna om ett förödmjukande underkännande av likvärdigheten mellan kvinna och man.

Vad jag här nämnt om folkskolelärarinnorna gäller i viss mån även småskollärarinnorna. För deras vidkommande har jag motionerat om ålderstillägg å 200 kronor i stället för i Kungl. Maj:ts och utskottets förslag upptagna 150 kronor. Det är ju så, att småskollärarinnorna för närvarande ha en kortare utbildningstid, 2 eller 3 år, men den blir ändå rätt kostsam, och de krav, man ställer på denna kär, bli större och större, ju längre det lider. Deras arbetstid och arbete är ju också ungefär enahanda som folkskollärarnes, ja, ej sällan ännu mera uppslitande och tungt. I de mindre folkskolorna — av dessa finns ett ofantligt stort antal särskilt i vissa delar av vårt land — är det småskollärarinnorna, som utföra lärarens arbete, och förvista, som man kan säga, att de äro till de mest avlägsna och isolerade bygderna, där de få utföra sitt mödosamma och påkostande arbete, vore det icke för mycket, om deras arbete lönades såsom jag föreslagit. Ty här ha vi de verkliga pionjärerna för folkskolan, och de svåra förhållanden, som de ha att arbeta uti, borde i någon mån lättas, då det är för statsmakterna möjligt. De vedervärdigheter, som småskollärarinnor ej sällan ha att genomkämpa på sina ofta avskilda och ensliga arbetsplatser, och som de manliga folkskollärarne äro förskonade ifrån, står det icke i min makt att uppräknat, men jag behöver för att bli förstörd blott påminna om de upprörande tidningsrubriker, som man då och då får se: »Ruskigt våldsdåd mot ensamboende lärarinna». I dessa rubriker inneslutes mycket. Småskollärarinnorna böra avlönas så, att de icke till allt annat svårt också skola tyngas av ekonomiskt betryck. De böra, såsom departementschefen framhåller i kungl. propositionen, kunna i fråga om ålderstilläggen jämföras med exempelvis kvinnliga skrivbiträden, som uppbära tillägg å 200 kronor.

Jag dristar mig därför vädja till kammaren att bifalla utskottets hemställan med ändring i enlighet med min motion, som innebär, att till ordinarie kvinnlig folkskollärare skall utgå tre ålderstillägg, vart och ett å 300 kronor, samt att de tre ålderstilläggen at småskollärarinna sättes till 200 kronor. I sammanhang med detta ber jag också att få yrka bifall till min och herr Bergqvists reservation angående ortstillägg för lärare vid folk- och småskolor i Västerbottens och Norrbottens län.

Herr Sterne: Herr talman! Jag har i denna punkt motionsvis gjort ett yrkande, varuti jag för småskollärarepersonalens del yrkar en liten förbättring utöver Kungl. Maj:ts förslag, så att avlöningen för sådan personal skall utgöra 1,300 kronor med tre ålderstillägg, vart och ett å 200 kronor, vadan alltså slutlönen skulle uppgå till 1,900 kronor. Det synes, som om de föreslagna siffrorna skulle stå i bättre relation till de åt de kvinnliga folkskollärarne föreslagna lönerna än vad som framgår av Kungl. Maj:ts förslag. Men det är framför allt icke detta, att en småskollärarinnas slut-

Ang. löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. allmänna undervisningsanstalter.

(Forts.)

Ang. löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. allmänna undervisningsanstalter.

(Forts.)

lön, enligt mitt förslag skulle utgöra densamma som en folkskollärarinnas begynnelselö, som är det mest vägande, utan det är, att jag anser den lön, som här föreslås, i alla händelser vara så knapp, att man näppeligen torde kunna tala om en ersättning, som något väsentligare höjer sig över det rena existensminimum. Det har av en föregående talare framhållits, huru det dessutom gäller en sedan gammalt synnerligen misslottad kår, som alltid varit efter, för vilken man när det nu gäller att förbättra lönerna över hela linjen, borde taga ett kraftigt tag uppåt.

Jag förstår, att det under nuvarande situation icke finns någon utsikt för att kunna genomdriva någon förändring i det förslag, som utskottet framlagt, men jag har ändå icke kunnat underlåta att med dessa få ord yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i min motion.

Herr Waldén: Herr talman, jag kan delvis instämma i herr Bäckströms anförande och särskilt i det tack, som han uttalade till regeringen och även till utskottet, som så välvilligt behandlat detta löneregleringsförslag. Men jag kan å andra sidan icke dela den uppfattning, som han uttalade i fråga om familjetillägget och dess slopande. Jag skall dock icke närmare gå in på den frågan nu, då vi väl få anse, att den s. k. behovsprincipen är för närvarande definitivt avfärdad från dagordningen.

Jag skulle icke heller haft det minsta emot att instämma i hans yrkande på högre ålderstillägg åt folkskollärarinnorna, så att de kunnat komma närmare i jämbredd med de manliga lärarnas ålderstillägg, om det varit möjligt att få utskottet med härpå. Men det kan icke förnekas, att det av löneregleringskommittéen framlagda förslaget, vilket var byggt på att de kvinnliga folkskollärarynes effektiva lön borde stå i viss proportion till de manliga lärarnes, åtminstone matematiskt sett är det riktigaste. Ur denna synpunkt har icke heller utskottet kunnat gå längre än vad löneregleringskommittéen liksom Kungl. Maj:t föreslagit. Att Kungl. Maj:t gått något längre i fråga om grundlönen och höjt densamma med 100 kronor, beror därpå, att man höjt pensionsåldern för de kvinnliga lärarna med 2 år eller från 58 till 60 år.

Vad vidare småskollärarinnorna beträffar har jag på avdelningen försökt att få herr Sternes motion tillstyrkt, nämligen att grundlönen borde höjas med 100 kronor och ålderstilläggen till 200 kronor, då jag ansett det rättvist och billigt, att småskollärarinnan skulle få samma slutlön som folkskollärarynnans begynnelselö. Den principen har man ju tillämpat ifråga om adjunker och lektorer, och jag tycker därför att man härvidlag bort kunna tillämpa samma princip. Men för att få ett om möjligt enhälligt utskottsutlåtande eller i varje fall majoritet inom utskottet för Kungl. Maj:ts förslag — längre har det ej varit möjligt att komma denna gång — har jag nödgats gå med på detta. Jag vill även inrätta om nödvändigheten av att båda kamrarna här komma till samstämmiga beslut, ty när det gäller lönerna för folkskollärarynnarekären, får

gemensam votering icke äga rum. Det är på dessa skäl, som jag måst ställa mig på denna ståndpunkt för att söka få Kungl. Maj:ts förslag oförändrat igenom och utan någon avprutning. Jag har måst göra det även i fråga om småskollärarinnorna, och då de ju med detta förslags antagande dock erhålla en avsevärd löneförbättring få de väl för närvarande vara nöjda med detta. Men jag får också uttala den förhoppningen, att det icke skall dröja alltför länge, förrän denna kår kommit högre upp i löneavseende och fått sin ställning ändrad i den riktning, jag nyss antydde.

Ang. löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. allmänna undervisningsanstalter.

(Forts.)

Jag har med dessa få ord endast velat motivera den ståndpunkt, som jag beträffande denna fråga intagit inom avdelningen och utskottet, och jag ber nu att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag har visserligen tillika med herrar Bergqvist och Bäckström i denna punkt avgivit en reservation, men densamma avser endast en viss del av motiveringen, och jag vill nu icke med anledning därav framställa något särskilt yrkande, utan ber, att få hemställa om bifall till utskottets förevarande förslag på denna punkt.

Herr Olsson i Ramsta: Herr talman, mina herrar! Då jag avgivit en motion i detta ärende, vari jag påyrkat sådan ändring i Kungl. Maj:ts förevarande proposition, att grundlönen för lärare vid småskola, lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare vid folkskola, vilken blivit anställd tills vidare med ömsesidig rätt till minst fyra månaders uppsägning, måtte höjas från 1,200 kronor med 200 till 1,400 kronor, skall jag här be att få säga några ord. Förhållandet är det, att det just inom denna lärarkår uttryckts ett starkt, jag vågar säga missnöje med den kungl. propositionen. Denna lärarkår är ju i alla fall i det lägsta lönestadiet, och vi måste väl erkänna, att även dessa lärare måste nedlägga ett intensivt arbete. Det är ju så, att våra småskollärarinnor bliva uppslitna i förtid på grund av att de, samtidigt med att de sköta sin tjänst, även skola ha bestyr med diverse göromål i hemmet, särskilt matlagning. Men det blir knappast någon tid övrig för detta sistnämnda bestyr, och följden blir den, att de bli undernärda och få sina krafter i förtid utslitna. Det har nu uttryckts en önskan från detta håll och icke blott en önskan, utan även en förhoppning, att deras löner måtte bestämmas till åtminstone två tredjedelar av den till kvinnliga folkskollärare utgående grundlönen, varigenom det i motionen föreslagna beloppet skulle komma att i någon mån reduceras nedåt, i det att den för nu ifrågakvarande lärare tillkommande avlöningen skulle uppgå till 1,300 kronor.

Nu har emellertid av en del motionärer påyrkats, att det till denna lärarpersonal utgående ålderstillägg skulle höjas från 150 kronor till 200 kronor, och en av dessa motionärer, herr Bäckström, har inom utskottet reserverat sig till förmån för en dylik förhöjning av ifrågakvarande ålderstillägg. Jag skall med hänsyn härtill fråga vad jag i min motion yrkat om grundlönens höjande och ber att i stället få förena mig med herr Bäckström i hans yrkande om bifall

Ang. löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. allmänna undervisningsanstalter.

(Forts.)

till den av honom i nu angivna avseende framställda reservationen.

Häruti instämde herrar *Olsson* i Kollungeröd och *Osberg*.

Herr *Kristensson*: Här ha framställts en del anmärkningar mot slopandet i detta fall av den s. k. behovsprincipen. Då jag väl närmast har ansvaret för det uttalande, som löneregeringskommittén i det avseendet gjort, vill jag nämna, att detta uttalande kom till, på det att kommitténs utlåtande måtte bliva enhälligt beträffande såväl folkskoleseminarier som folk- och småskolor. Det förslag, som löneregeringskommittén här stannat vid, innebär en kompromiss mellan olika partier. Jag har nu för min del lovat, att därest ett förslag vid ärendets behandling i kammaren skulle framkomma, som ginge utöver vad löneregeringskommittén yrkat beträffande folkskollärarna, här i kammaren hemställa om avslag därå. Jag vill nu här även framställa ett dylikt yrkande, och jag ber kammaren att icke gå längre, än vad Kungl. Maj:t i detta fall gjort, ty man kan här icke denna gång gå längre, detta på grund av såväl budgettekniska hänsyn som med hänsyn till ett rättvist avvägande av de till olika kårer utgående olika avlöningarna.

Jag ber således att få yrka bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr vice talmannen *Hamilton*: Såsom vi alla veta, är det synnerligen små avlöningar, som för närvarande utgå till den lärarpersonal, varom här är fråga, och man kan säga, att dessa avlöningar nästan gränsa till svältlöner. Med genomförandet av den nu föreslagna löneregeringen skulle emellertid ett stort steg framåt komma att tagas, och detta steg skall säkerligen komma att bliva till väsentligt gagn för höjandet av vår folkskoleundervisning, då därigenom flera krafter av betydighet skola tillföras denna undervisning. Det är ju givet att denna undervisning då skall bättre än under de gångna åren fylla sin uppgift, och vi måste ju som sagt erkänna, att den avlöning, som i detta fall utgått, varit synnerligen ringa.

Jag vågar sålunda hemställa, huruvida icke kammaren här borde bifalla utskottets förslag. Det är visserligen sant, såsom herr *Bäckström* här sagt, att lärarne ifråga behöva ett ökat ålderstillägg, och jag skulle gärna vilja instämma med honom i hans härom gjorda yrkande, men man riskerar därigenom, att kamrarna stanna i olika beslut, och vid den sammanjämkning, som då måste företagas kan alltid något inträffa, som hindrar riksdagen att i denna fråga fatta ett beslut. Då det emellertid enligt min mening skulle vara till synnerligen stort gagn för vår folkskoleundervisning, om ett beslut nu kunde komma till stånd i denna fråga, vågar jag hemställa, om inte kammaren skulle vilja förena sig i yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde först propositioner å de yrkanden, som därunder förekommit i fråga om utskottets hemställan i punkten V; och blev berörda hemställan av kammaren bifallen.

Vidare gav herr talmannen vidkommande den av herrar Bergqvist och Bäckström avgivna, vid punkten fogade reservationen propositioner dels på bifall till berörda reservation, dels ock på avslag å densamma; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Ang. löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. allmänna undervisningsanstalter.
(Forts.)

Punkten VI.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten VII, beträffande lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor.

Herr *Bergqvist* hade i motionen nr 194 i första kammaren hemställt, att riksdagen ville dels på extra stat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag av 3,800 kronor att användas såsom ortstillägg åt ordinarie, extra ordinarie och vikarierande lärare vid de kommunala mellanskolorna i Västerbottens och Norrbottens län, dels bestämma, att ortstilläggen skulle under de närmare villkor och bestämmelser, som Kungl. Maj:t ägde utfärda, utgå med 200 kronor till envar av sagda lärare.

Vidare hade herr *Sterne* i sin ovanberörda motion nr 409 i andra kammaren föreslagit, bland annat, höjning utöver Kungl. Maj:ts förslag av avlöningsförmånerna för vissa lärare vid ifrågavarande skolor ävensom viss ändring i grunderna för statsbidrags utgående.

Utskottet hemställde om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Vid förevarande punkt hade fogats reservation av herrar *Bergqvist* och *Bäckström*, som yrkat bifall till herr Bergqvists motion nr 194.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *Sterne*: Herr talman! Även beträffande denna punkt inefattar min motion vissa ändringsyrkanden. Jag har nämligen där föreslagit, att till rektor vid kommunal mellanskola måtte förutom avlöningsförmåner såsom ordinarie ämneslärare utgå ett särskilt arvode av 1,200 kronor, vidare att ordinarie manlig ämneslärare skulle erhålla tre ålderstillägg, vart och ett å 500 kronor, att utgå efter resp. 5, 10 och 15 år, samt att ordinarie kvinnlig ämneslärare likaledes skulle erhålla tre ålderstillägg, vart och ett å 400 kronor, att utgå på samma sätt som ålderstilläggen till ordinarie manlig ämneslärare.

Anledningen till, att jag i denna punkt framställt dessa änd-

Ang. löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. allmänna undervisningsanstalter.
(Forts.)

ringsyrkanden, sammanhänger med den åsikt jag hyser, att lärarpersonalen vid dessa kommunala mellanskolor borde komma i en bättre ställning och i löneavseende bliva mera jämställda med lärarna vid de allmänna läroverken. Jag utgår därvidlag ifrån den, efter mitt sätt att se, fullständigt riktiga tankegången, att när det gäller dessa kommunala mellanskolor, som i mindre samhällen äro den enda form av högre undervisningsanstalter, som stå de mindre bemedlades barn till buds, är det av en synnerligen stor vikt, att lönerna ställas i en sådan relation till de för lärarna vid de allmänna läroverken gällande avlöningarna, att dessa kommunala mellanskolor verkligen kunna upptaga en tävlan med de allmänna läroverken i detta avseende och således få en så hög kvalitet som möjligt hos sin lärarpersonal. För närvarande har det tyvärr varit så mångenstädes, att de små avlöningar, som kunnat erbjudas vid de kommunala mellanskolorna i jämförelse med vad som utgått vid läroverken, ha gjort, att de kommunala mellanskolorna blivit så att säga flyttningsanstalter för de bättre lärarkrafterna. Har man vid en kommunal mellanskola kunnat anställa en duglig lärarkraft, har denne lärare snart lockats av de bättre förmånerna vid ett läroverk, och på detta sätt har det här uppstått en cirkulerande lärarstam, där de bästa krafterna metodiskt sugits bort från det så viktiga verksamhetsområde, varom här är fråga.

Det finnes icke heller, såvitt jag kan förstå, några som helst anledningar att på sådant sätt, som här är föreslaget, skilja mellan de två nämnda lärargrupperna. När det gäller att föra fram elever till realskoleexamen, måste jag säga mig, att det för lärarpersonalen vid de kommunala mellanskolorna föreligger en i viss mån kanske svårare uppgift, än vad som påvilar lärarpersonalen vid ett realläroverk. Dessa förra ha att handskas med en elevstock, som kommer från folkskolan, och med den mer eller mindre goda underbyggnad, de sålunda kunnat erhålla, skall vid undervisningen i kommunala mellanskolan det påbyggas som behöves för att de skola kunna gå fram till realskoleexamen. Det är tydligt, att man för denna uppgift behöver en hög kvalificerad lärarstam, och en sådan kan man endast erhålla därigenom, att man minskar avståndet mellan lärarlönerna vid kommunala mellanskolor och vid realläroverk.

Jag har på grund härav framställt mina i motionen gjorda yrkanden i den kommunala mellanskolans eget intresse såsom varande i främsta rummet en sådan folkets skola, som bygger på folkskolan och utgör den nästan enda möjliga undervisningsanstalt för flertalet av svenska folkets barn, som skola ha någon högre undervisning än den, vår folkskola kan bjuda.

Det är ytterligare i en annan punkt, som jag tillåter mig hemställa om en liten ändring i Kungl. Maj:ts förslag, nämligen i avseende å det av statsmedel utgående bidraget till arvode åt rektor vid kommunal mellanskola. För närvarande har man den underliga formen, att två tredjedelar av rektorsarvodet skall utgå av statsmedel, under det att den återstående tredjedelen skall betalas

av kommunen, medan samtidigt det arvode, som tillkommer biträdande föreståndarinnan vid samma skola, skall helt betalas av statsmedel. Det synes mig, som om man här borde undvika en dylik skiljaktighet och genomföra ensartade bestämmelser för båda dessa fall, så att hela rektorsarvodet komme att utgå av statsmedel. Därigenom vunno man för kommunernas vidkommande en förenkling, och statskassan skulle icke härigenom bliva alltför betungad.

Nu har emellertid ingen av dessa i min motion framförda synpunkter vunnit utskottets beaktande. Jag vet väl, såsom jag nämnde redan beträffande mitt yrkande i fråga om småskollärarpersonalen, att det är fullständigt meningslöst att i frågans nuvarande läge framställa något från utskottets hemställan avvikande yrkande, men jag skall emellertid, herr talman, med hänsyn till frågans framtida läge, be att få yrka bifall till min motion i vad den avser den nu föredragna punkten.

Herr Waldén: Även beträffande denna punkt är jag i den något egendomliga situationen, att jag måste yrka bifall till utskottets hemställan oaktat jag i stort sett delar den uppfattning, som nu uttalats av herr Sterne angående önskvärdheten av, att lärarpersonalen vid de kommunala mellanskolorna uti avlöningshänseende bleve mera jämställda med lärarna vid de allmänna läroverken, och jag vill hoppas, att det icke skall dröja så länge, förrän avlöningarna för den förstnämnda gruppen av lärare kommer att höjas, så att en dylik likställighet blir rådande. Nu förhåller det sig emellertid så, att om man i detta stora löneförslag rubbar blott en enda punkt, medför detta ändringar på en hel del andra ställen i förslaget, och det är i frågans nuvarande läge icke någon förhoppning om, att några dylika ändringar och rubbningar skola kunna genomföras. Jag har inom avdelningen yrkat bifall till herr Sternes motion, men jag har på grund av nyss anförda förhållande icke kunnat vidhålla detta yrkande, och jag ser mig därför även här nödsakad att hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Bäckström: Herr talman! Jag vill för det första uttala min fulla anslutning till vad herr Waldén här yttrade beträffande lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor, men jag tar mig också friheten att för det andra här yrka bifall till den av herr Bergqvist och mig i denna punkt avgivna reservationen, som avser beredande av ortstillägg å 200 kronor till en var av lärarna vid de kommunala mellanskolorna i Västerbottens och Norrbottens län.

Herr Kristensson: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke låta de principuttalanden, som nu gjorts angående den ställning, som lärarpersonalen vid de kommunala mellanskolorna bör intaga, här stå fullkomligt oemotsagda, då jag icke kan helt och hållet dela den uppfattning, som här uttalats av herr Sterne och även vunnit anslutning av herrar Waldén och Bäckström. Jag håller tvärtom före, att den skolform, som den kommunala mellanskolan represen-

Ang. löne- och pensionereglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. allmänna undervisningsanstalter.

(Forts.)

Ang. löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. allmänna undervisningsanstalter.

(Forts.)

terar, böra vi söka hålla så billig som möjligt just för skolformens och skolans egen skull. Jag behöver väl icke erinra om att jag under min föregående riksdagstid livligt intresserat mig just för denna skolform, och att jag hoppas, att den skall komma att gå en lovande utveckling till mötes. Jag är icke vidare övertygad om, att det vore till denna skolas bästa, om man alltför mycket höjde avlöningen för den där anställda lärarpersonalen. Det beror ju här alldeles på, från vilket håll man vill rekrytera denna lärarpersonal. Jag tror, att om man till dessa skolor skulle få de lärare med adjunktskompetens, som äro sämst, skulle detta för skolans egen skull vara sämre, än om man rekryterade dess lärarpersonal med de intelligentaste och dugligaste nerifrån, från den stora folkskollärarkåren. Det är min övertygelse, att vi på de lägre stadierna inom läroverken ha åtskillig överkvalificerad arbetskraft, som innebär en onödig kostnad för statsverket. Jag har i löneregleringskommittén biträtt det föreliggande förslaget och ber nu att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sterne: Jag kan verkligen icke heller låta den siste ärade talarans nu gjorda uttalande stå oemotsagt. Jag kan för min del icke dela hans mening, att det skulle finnas överkvalificerad arbetskraft vid de kommunala mellanskolorna. Vi skola komma ihåg, att denna skoltyp har precis samma ändamål som elementarläroverkens lägre klasser, nämligen att föra fram till realskoleexamen. Kan det då vare någon mening i att bjuda lärarpersonalen vid de kommunala mellanskolorna, som i mindre och medelstora samhällen är den enda skolform, som står till buds, när det gäller högre undervisning, så låga löner, att dessa kommunala mellanskolor icke kunna tävla med elementarläroverken i de större städerna, när det gäller anskaffandet av lärarkrafter? Jag vill för övrigt påpeka, att vid de allmänna läroverken bekostas avlöningarna av statsmedel. Jag tror således, att det för landsbyggdens vidkommande är av vikt att uppmärksamma, att utvecklingen av nu ifrågavarande skolform icke går in på sådana vägar, att man får anledning att säga, att de kommunala mellanskolorna äro en lägre klass av skolor, utan man bör tvärtom ordna så, att dessa skolor anses vara en med de allmänna läroverken fullt jämställd typ. Därav följer också, att vi icke kunna tala om överkvalificerad arbetskraft vid de kommunala mellanskolorna, försävt icke denna överkvalificerade arbetskraft redan finnes vid de allmänna läroverken.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Efter av herr talmannen till en början givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring, som innefattades i herr Sternes ovannämnda motion, biföll kammaren utskottets hemställan.

Härpå framställde herr talmannen propositioner i fråga om den av herrar Bergqvist och Bäckström vid punkten avgivna reservatio-

nen, nämligen först på bifall till berörda reservation samt vidare på avslag därå; och blev ifrågavarande reservation av kammaren avslagen.

§ 9.

Statsutskottets utlåtande, nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av den lägre tekniska undervisningen jämte i ärendet väckta motioner föredrogs härefter; och blev utskottets hemställan därvid av kammaren bifallen.

§ 10.

Vid föredragning härpå av statsutskottets utlåtande, nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag till nautisk-meteorologiska byrån m. m. jämte en i ämnet väckt motion yttrade: *Ang. anslag till nautisk-meteorologiska byrån m. m.*

Cheren för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet Palmstierna: Herr talman! I denna punkt har utskottet ansett, att en utredning borde komma till stånd, rörande den nautisk-meteorologiska byrån, avseende en undersökning huruvida de funktioner, som nu väsentligen utövas av denna byrå, skulle kunna uppdelas på andra verk, enkannerligen då, att till kommerskollegii fartygsinspektionsavdelning måtte överflyttas en huvudsaklig del av vad som nu faller under nautisk-meteorologiska byrån eller kan väntas komma att göra det. Jag vill med anledning härav erinra om, att riksdagen år 1914 hade anledning att uttala sig i detta ämne, men att riksdagen då ansåg, att det borde vara en självständig institution, som utövade den nautisk-meteorologiska byråns funktioner. Sedermera har en löneroglering för nämnda verk utarbetats av den s. k. lönerogleringskommittén, förstärkt med professor Arrhenius. Därvid gjordes också en undersökning av nu ifrågavarande förhållande, men även lönerogleringskommittén kom till det resultat, att nautisk-meteorologiska byrån borde fortfarande fungera såsom hittills, d. v. s. vara självständig i vissa avseenden.

Jag är emellertid nu naturligtvis beredd att med anledning av statsutskottets förevarande utlåtande snarast möjligt verkställa utredning i denna fråga, och jag hoppas, att denna utredning skall kunna bedrivas så skyndsamt, att man redan till nästkommande riksdag må kunna göra en framställning i ämnet. Men jag vill hava betonat, att med hänsyn till de båda utgångspunkter, jag nu nämnt, den ståndpunkt, riksdagen tidigare intagit, den undersökning, som lönerogleringskommittén, förstärkt på sätt jag nyss angav, för sin del utfört, och den uppfattning, som man själv kan bilda sig i frågan, har Kungl. Maj:t verkligen haft fog att komma med den framställning till riksdagen, som här blivit framlagd. Jag vill för min del bekänna, att jag hyser en viss tvekan, huruvida det skall komma att visa sig, att den väg, som statsutskottet här med stöd av en enskild motion vill att man skall beträda, är den rik-

Ang. anslag
till nautisk-
meteorologiska
byrån m. m.

tiga. Emellertid få vi hoppas, att en förnyad utredning skall ge ett resultat, som är till fromma för det arbete, som nämnda byrå utfört.

(Forts.)

Herr Thore: Sedan jag hade väckt min motion i denna fråga, blev det mig bekant, att chefen för sjökarteverket till Kungl. Maj:t inlämnat en skrivelse, däri samma synpunkter göras gällande, som jag för min del uttalat i min motion, nämligen att det skulle vara fördelaktigt för sjökarteverket, om en del av de göromål, som nu utföras av nautiskt-meteorologiska byrån, särskilt med avseende å magnetiska rekognosceringar utefter våra kuster och de uppgifter angående ström och vindförhållanden, som införas i segelledsbeskrivningarna, kunde direkt övertagas av sjökarteverket, då det visat sig, att omgången över nautiskt-meteorologiska byrån icke är fördelaktig för sjökarteverkets arbete.

Med anledning av det yttrande, som herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet här nyss hade, vill jag för min del säga, att jag tror icke, att lönerogleringskommittén och ej heller riksdagen, när den år 1914 antog det då föreliggande förslaget rörande fartygsinspektionen, så noga satt sig in beröringspunkterna mellan nautiskt-meteorologiska byrån och fartygsinspektionen. En del synpunkter finnes härvid att beakta och jag tror för min del, att en utredning helt säkert skall ge till resultat, att det bör bli en uppdelning av nautiskt-meteorologiska byråns göromål enligt grunder, som jag närmare angivit i min motion. Jag vet, att fartygsinspektionen är intresserad av att få övertaga kontrollen av den del som kan hänföras till sjövärdighet, och detta är ju göromål, som stå i ganska nära samband med den uppgift, som det för närvarande åligger fartygsinspektionen att fullgöra.

Med detta uttalande ber jag, herr talman, att få hemställa om bifall till statsutskottets förevarande utlåtande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Ang. förvärfvande
av aktierna i
Virso-Ramnäs
kraftaktiebolag
m. m.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärfvande för kronans räkning av aktierna i Virso—Ramnäs kraftaktiebolag m. m. ävensom en i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen den 12 april 1918 avlåten proposition, nr 297, vilken remitterats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att dels godkänna ett av vattenfallsstyrelsen med Ramnäs bruks aktiebolag upprättat avtal angående förvärfvande för kronans räkning av samtliga aktier i Virso—Ramnäs kraftaktiebolag, med rätt för Kungl. Maj:t att i avtalet vidtaga de smärre jämkningar, som kunde

finnas påkallade; dels för köpeskillings gäldande på tilläggsstat för år 1918 under utgifter för kapitalökning anvisa ett förslagsanslag, högst 5,440,000 kronor, att utgå av lånemedel; dels besluta, att de i förslaget till nämnda tilläggsstat bland inkomsterna under rubriken »I. Fast upplåning» upptagna lånemedel skulle höjas med 5,440,000 kronor; dels ock bemyndigat riksgäldskontoret att, räknat från in-
gången av år 1918, överlaga betalningsansvaret för ett av nämnda kraftaktiebolag upptaget obligationslån å 1,500,000 kronor samt att verkställa de i kontraktet angående lånet bestämda ränte- och kapital-
avbetalningar.

Ang. förvärv
av aktierna i
Virso-Ram-
näs kraftaktie-
bolag m. m.
(Forts.)

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Lübeck* väckt motion, nr 405, däri hemställt, att riksdagen icke måtte godkänna det i Kungl. Maj:ts proposition nr 297 föreslagna inköpet av samtliga aktier i Virso—Ramnäs kraftaktiebolag.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte vinna riksdagens bifall.

Vid utlåtet var emellertid fogad reservation av herrar *A. C. Lindblad*, *Olofsson* och *Tengdahl*, vilka ansett, att utskottets hemställda bort innefatta, att riksdagen måtte med avslag å herr *Lübeck*s ovannämnda motion bifalla Kungl. Maj:ts framställning, i vad den-
samma avsåge förvärv av omförmälda aktier.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet på begäran lämnades till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet *Schotte*, som ytt-
rade: Herr talman, mina herrar! Utskottet har här, ehuru, såsom det angiver, med stark tvekan funnit sig icke kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag om förvärvande för kronans räkning av nu ifråga-
varande aktiebolags egendom. För min del anser jag, att det skulle ha varit lyckligt, om utskottet funnit detta förslag vara förtjänt av dess understöd och nu ville bifalla detsamma. Jag tror nämligen, att just genom förvärvande av de Virso—Ramnäs kraftaktiebolag tillhörande egendom kan statens kraftnät inom ifrågavarande område på ett lämpligt sätt avrundas och en anknytning till nätet Hede-
mora—Västerås ske med större fördel. Jag tror, att här ett verk-
ligt statsintresse står emot ett enskilt intresse, som vill få in det ifrågavarande bolaget i en annan intressesfär än den, som anknyter sig till statens verk.

Det huvudsakliga, som åberopas av utskottet, är, att utskottet finner priset vara för högt. Jag skall gärna medgiva, att priset är ganska ansevärt, men om man tänker på de förhållanden, som nu råda å förevarande område, samt de dryga anläggningskostnader och sådant, som kraftstationer och ledningar för närvarande betinga, torde man icke kunna anse det nu ifrågasatta priset vara alltför oskäligt. Om nu detta bolag kommer i statens hand, skall det säkerligen befinnas vara en acceptabel affär, åtminstone torde så komma

Ang. förvärv
av aktierna i
Virso-Ram-
näs kraftaktie-
bolag m. m.
(Forts.)

att visa sig efter en kort tid. Ett belopp av 1,320 kronor per kilowatt är icke att anse såsom någon så synnerligen stor kostnad eller ett så synnerligen orimligt pris, även om det är ganska högt.

Jag tror för min del, att det skulle möta åtskilliga svårigheter, om staten icke nu förvärvade ifrågavarande egendom, och det är för att undanröja dessa svårigheter och för att om möjligt underlätta de av vattenfallsstyrelsen framställda kraven på goda kraftdistributionsanordningar, som detta förslag framkommit.

Vidare anförde:

Herr Anderson i Rästock: Herr talman, mina herrar! Jag har, såsom herrarna finna av det föreliggande utlåtandet, icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet, men jag vill här säga, att om jag det hade gjort, skulle jag i detta fall ha ställt mig på reservanternas sida, och det är av denna anledning, som jag här begärt ordet. Jag finner det nämligen vara av en synnerligen stor vikt, att staten får i sin hand även den del av kraftdistributionen, som nu omhänderhas av Virso—Ramnäs kraftaktiebolag. Jag vill härjämte betona, att till och med utskottsmajoriteten strängt taget börjar sitt utlåtande med att konstatera, att det ur åtskilliga synpunkter skulle vara till fördel för staten att nu göra detta förvärv, men sedan vill utskottsmajoriteten icke vara med om att draga ut konsekvenserna av de uttalanden, som den nu gjort å de bägge första raderna i utskottets utlåtande.

Det enda skäl, som jag kan finna att utskottsmajoriteten här anför, är det, att det icke skulle medföra några större olägenheter, därest staten underlåte att göra detta inköp, varjämte utskottet även frambåller den statsfinansiella sidan av saken, vilken ju alltid åberopas i dylika fall. Såsom herrarna kunna finna av motiveringen till Kungl. Maj:ts förslag, är det emellertid åtskilliga fördelar, som skulle följa med det nu ifrågasatta inköpet. Jag vill nu emellertid icke upprepa dessa skäl, utan vill endast nämna, att förutom vad som framgår av reservationen och av Kungl. Maj:ts proposition, har det inom utskottet upplysts, att i händelse av ett inköp av nu ifrågavarande företag och ett utnyttjande av de möjligheter, som därigenom erbjudas staten, kan det beräknas, att vinsten skall för varje femtal kronor utöver att kolpris av 25 kr., vilket pris ligger till grund för de här gjorda beräkningarna, stiga med 7,500 kronor årligen. Nu har jag för min del den bestämda uppfattningen, att kolpriser på 25 kronor per ton komma vi icke att få så värst snart, utan vi få sannolikt räkna med betydligt högre kolpriser, och även avkastningen av dessa aktier kommer sålunda att ställa sig väsentligt högre än som framgår av propositionen.

Sedan vill jag nämna, då jag tror mig veta, att kapten Lübeck ämnar begära ordet, att även i avdelningen ha dessa synpunkter varit framme, och det har tvingats fram av händelsernas egen logik ett erkännande av kapten Lübeck angående den räntabilitet, som kan komma fram i framtiden. Jag har antecknat det från ett ut-

skottssammanträde, och jag hoppas, att herr Lübeck erkänner att han fällt det uttrycket. Man kan också med den erfarenhet man har från kraftdistributionen säga, att avnämarna av kraften icke ha anledning att klaga på staten såsom försäljare av kraft, men det kan många gånger sättas ifråga något rakt motsatt om enskilda äga kraftverken. Jag tror detta är de främsta synpunkterna, som tala för att för en rationell fördelning av den elektriska kraften i mellersta Sverige är det nödvändigt, att staten gör detta inköp, och jag ber herr talman, att få yrka bifall till den av herr Lindblad m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

*Ang. förvarn
av aktierna i
Värbo-Ram-
nas kraftaktie-
bolag m. m.*

(Forts.)

Herr Lübeck: Herr talman! Jag skall icke upptaga kammarens tid med att redogöra för de detaljuppgifter, på grund varav jag för min del kommit till den uppfattningen, att vattenfallsstyrelsens värdeberäkningar äro ganska pressade, om jag får använda det uttrycket, och att detta skulle vara en ganska skral affär för staten, ifall man anser sig böra räkna med 6 % ränta på penningarna, ehuru köpet skulle likvideras med 6 % statsobligationer. Det blir icke någon för staten särskilt lysande affär. Nu invänder herr Anderson i Råstock, att man skulle få det till en bättre affär, om kolpriserna stiga, men det skall man icke räkna med, då man också bör räkna med att få in vattenkraft på nätet från annat håll och följaktligen icke bör jämföra med kolpriserna. Då jag fann, att denna affär icke var synnerligen gynnsam, har jag måst taga hänsyn till de allmänna synpunkter, som tala emot köpet. Först och främst att det gäller ett inköp av kraftkällor, som praktiskt taget äro fullständigt utnyttjade redan nu och sålunda komma industrien till godo. De utvidgningsmöjligheter man ytterligare kan få därav i statens hand äro mycket begränsade.

Jag vill vidare framhålla och jag har också gärna erkänt det, att man genom en sammanknytning skulle få en avrundning så att säga av statens Älvkarlebyverk, men detta är icke den enda utvägen att vinna en sådan hopknytning. Det kan man vinna även på annat sätt, antingen genom en direkt hopknytning, som icke behöver medföra flera linjer, eller också genom en samverkan med statens kraftnät, en utväg, på vilken vattenfallsstyrelsen varit inne, ehuru det icke kunnat ske på villkor, som vattenfallsstyrelsen ansett tillfredsställande. Jag skulle tro och har grundad anledning för den tron, att om detta köp av riksdagen avslås, det kanske kan visa sig väsentligen möjligare för vattenfallsstyrelsen att träffa ett för staten mera tillfredställande avtal.

Det har legat under, att man varit rädd för konkurrenter, som dock spela en mycket anderordnad roll i frågan, ehuru vattenfallsstyrelsen trott, att så icke varit fallet. Det vill jag för övrigt konstatera, att de som närmast spekulerat, dock först sedan de hört, att staten uppträtt som spekulant, äro de industrier, som äro uteslutande kraftköpare från detta bolag. Fördelen av att icke få några mellanhänder mellan staten och konsumenterna är en ganska problematisk fördel, sedd ur konsumenternas synpunkt. Emellertid ledde — jag

Ang. förvärv
av aktierna i
Virso-Ram-
näs kraftaktie-
bolag m. m.

(Forts.)

tror mig vara berättigad att säga det — den undersökning, som av konsumenter verkställdes rörande kraftbolaget, ehuru ett belopp, blivit pålagt med hänsyn till affektionsvärdet, till ett belopp, som med 1 3/4 miljon kronor understeg det belopp, som vattenfallsstyrelsen ansett sig kunna betala.

Saken ligger följaktligen, om man skall se affären så, att fördelarna icke skola stanna enbart å ena sidan, så, att om detta avslås och staten vid ett senare tillfälle, vilkat icke är uteslutet, återkommer till frågan med en önskan att förvärva dessa aktier, jag är övertygad om att priset kommer att bliva högst väsentligt mycket lägre.

Jag vill till slut säga, att jag tror det är första gången som jag och mina ärade kolleger på fjärde avdelningen, även från socialdemokratiskt håll, stå på olika sidor när det gäller anslag till statens affärsdrivande verk, särskilt vattenfallsstyrelsen. Jag har också varit med om att vattenfallsstyrelsen skall få fria händer för att driva en verkligt affärsmässig verksamhet. Men jag tror också det är klokt, att riksdagen ser upp med saken och icke går in på en affär, som jag tror, att vattenfallsstyrelsen avslutat med en smula för stor iver och därmed på mindre affärsmässigt sätt.

Här har anförts från statrådets och chefens för civildepartementet sida, att det är ett statsintresse, som står emot ett enskilt intresse. Jag tror icke, att man kan anlägga den synpunkten av saken i detta fall, och jag vill beträffande det enskilda intresset säga, att hela bergslagsindustrien anses skulle komma att lida ganska oförskyllt på så sätt, att genom den värdesättning, som vattenfallsstyrelsen gjort, priset skulle komma att pressas upp till skada för industrien och samhällena. Verkningar i sådan riktning ha enligt min erfarenhet på ett par håll redan visat sig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag skall bara be att få rätta en missuppfattning av herr Lübeck, då han sade, att jag yttrat, att kolpriserna skulle komma att stiga. Nej, det sade jag icke, utan jag sade: om kolpriserna icke komma att vara 25 kronor utan över det priset. Och det senare tror jag blir fallet. Nu kan ingen människa gärna önska, att kolpriserna skola stiga ytterligare, ty de äro redan otroligt höga förut. Det ville jag ha fram och ingenting annat.

Så säger herr Lübeck, att kraftkällorna redan blivit fullständigt utnyttjade även i Hedströmmen. Jag för min del tror mig veta, att man skulle kunna ännu bättre utnyttja de vattenfall vi ha i denna del av landet.

Så är det en sak till. Om kapten Lübeck är med om att köpa detta i framtiden, varför har det icke med ett ord givits uttryck åt det i utskottets motivering? Hade herr Lübeck varit villig att vända om saken så, att man varit säker på att frågan kunnat komma igen ett annat år, då hade saken stått i ett annat läge även

för oss. Jag är övertygad om, att det är ett visst enskilt intresse, som här gör sig gällande och som här ovillkorligen vill ha denna kraftkälla i sin hand. Det är något som också kommit fram förut så många gånger, då det gällt affärer. Här har herr Lübeck icke kunnat bestrida, att vattenfallsstyrelsen handhaft kraftdistribueringen överallt på ett för konsumenterna tillfredsställande sätt, och jag är övertygad om, att det också skulle bli fallet, om detta köp komme till stånd.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag hade icke tillfälle att i utskottet deltaga i behandlingen av detta ärende. Jag har deltagit å avdelningen och då kommit till samma resultat som reservanterna. Skälen varför jag kommit till den uppfattningen, att riksdagen bör bifalla Kungl. Maj:ts förslag, äro följande. Priset är otvivelaktigt mycket dyrt. Det är icke tvekan om den saken, men å andra sidan äger staten ett kraftnät, som sträcker sig från Västerås till Älvkarleö och vidare till Hedemora. Det går sålunda i en halvcirkel. Att då få en sammanbindningslinje, som förmedlar kraften från Västerås till Hedemora förefaller för en utomstående så naturligt och riktigt, att den mycket snart bör komma till stånd. Det förefaller också olämpligt, att staten skulle draga en kraftledning bredvid den privata, och därför anser jag det bättre att nu köpa denna kraftanläggning för att få den in i nätet, även om den är dyr. Jag finner vattenfallsstyrelsens och Kungl. Maj:ts motivering bärande och riktig.

Det är, synes det mig, de skäl, som äro avgörande, och därför ber jag att få vrka bifall till reservationen.

Herr Lübeck: Herr talman! Med anledning av herr Andersons i Råstock yttrande vill jag endast säga, att jag för min del alltid delat den uppfattningen, att vattenfallsstyrelsen såsom affärsdrivande verk skött sig mycket bra, men om man köper dyrt, får man taga ut dyrt av konsumenterna också. Jag vill också säga, att de enskilda kraftbolagen ha skött sig bra, och ingen har kunnat påvisa, att icke från de enskilda bolagen konsumenterna blivit tillgodosedda lika bra som från statens sida. Det är sålunda icke något skäl.

Herr Anderson nämnde, att man kunde förbättra räntabiliteten genom att utbygga mera fall i Hedströmmen. Jag antar, att herr Anderson åsyftade det ifrågasatta utbyggandet av mera kraft vid Ramnäs, men det förhållandet har redan i räntabilitetskalkylerna tagits med i räkningen. Jag för min del har den uppfattningen, att man räknat för sangviniskt i fråga om det utbyggande, som det här är fråga om.

Till svar på vad herr Anderson i Råstock yttrade angående min ställning till saken under förutsättning av frågans återupptagande något följande år vill jag säga, att när jag väckte min motion var det uteslutande de efter min mening allt för höga priser-

*Ang. förvärv
av aktierna i
Västerås-Ram-
näs kraftaktie-
bolag m. m.*

(Forts.)

Ang. förvärv
av aktierna i
Virso-Ram-
näs kraftaktie-
bolag m. m.

(Ports.)

na, mot vilka jag vände mig, och att jag sålunda för min del icke kommer att resa något hinder mot saken, för den händelse den kommer igen ett annat år och priserna då äro mindre höga.

Herr Zander: Herr talman! Vid sidan av det statsintresse, som givetvis ligger utskottets ledamöter och kammaren närmast, ber jag att också få framhålla bygdeintresset beträffande denna fråga.

Det är icke tu tal om, att frågan, huruvida denna kraftstation kommer att bliva statens egendom eller icke, kommer att ha ganska stor betydelse för ifrågavarande bygd. Det är klart, att den del av Västmanland, som genomflytes av Hedströmmen och Kolbäckån, har ett synnerligen stort behov av kraft. Hittills har det varit den större industrien, som för sin verksamhet skaffat sig kraft och haft egna kraftkällor. Därav har blivit en följd, att den enskilda mindre industriens och landsbygdsindustriens behov av kraft icke på något sätt blivit tillgodosett, utan det har varit omöjligt för dem att skaffa sig sådan, ända till dess att detta bolag blivit bildat, då ägarna till kraftkällorna för distributionsföretagen kunna sälja till dem, som önska köpa kraft. Med detta resultat ha de, som bo i trakten kring Norberg, Kolsva och Skinnskatteberg, fått nöja sig, ehuru det där är en synnerligen stor brist på kraft, och att få sådan från kraftkällorna är vad vi behöva.

Nu är det emellertid så, att kraftkällorna äro engagerade till hela sin utsträckning på dessa platser, och det har icke varit möjligt att få fram kraft hit, därför att kraften förut varit kontrakterad på annat håll. Det är i alla fall uppenbart, att den rika bergslagsbygden i Norberg och Skinnskatteberg liksom trakten utefter Hedströmmen kräver oupphörligt förnyad kraft, som dock icke står till buds att erhålla. Då blir frågan: huru skall man erhålla sådan? Vi ha Älvkarleby kraftverk, som ligger 10 à 12 mil från Kolsva och Köping. Där yppar sig ett tillfälle. Men då blir det ett statsintresse att pröva, huruvida man icke skulle kunna tillgodose denna bygds behov av kraft genom att erhålla sådan från Älvkarleby, och det synes vara en mycket enkel sak att åstadkomma en sammanknytning till detta nät, varigenom det bleve möjligt, att ifrågavarande bygd finge kraften direkt av staten utan att den utnyttjades av mellanhänder,

Nu säges det härom, att försäljningssumman är alldeles för hög i förhållande till anläggningskostnaden. Jag vill icke giva mig in på att bedöma den saken, men jag vill framhålla betydelsen av att man i detta fall tänker på framtiden. Skulle staten avsluta detta köp, så kan man tänka sig utvecklingen sålunda, att staten framdeles skulle förfoga över Virso-Ramnäs kraftaktiebolag, som förmedlade och övertog den kraft, som den själv icke hade, från Älvkarleby efter överenskommelse med vattenfallsstyrelsen. Då bleve resultatet härav, att inga otillbörliga mellanhänder funnes mellan staten och de egentliga förbrukarna. Jag kan icke tänka mig, att det skulle vara en lycklig utveckling av denna verksamhet, att när det gäller ett så pass stort område som detta, det bleve mellanhän-

terna, som förmedlade kraften till abonnenterna och samtidigt profiterade på dessa abonnenter. Ett sådant tillstånd skulle säkerligen uppstå, om riksdagen avslog Kungl. Maj:ts proposition.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen och hoppas, att kammaren också biträder detta yrkande. Man kunde nästan tillägga, att i stor utsträckning är den opposition, som reses mot förslaget, baserad på enskilda intressen, som på det hållet äro andra än det allmänna och samhällseliga intresset.

Jag yrkar alltså bifall till reservationen.

Herr Andersson i Skivarp: Herr talman! Herr Anderson i Råstock sade, att utskottet erkänt, att ur vissa synpunkter kan det för staten vara fördelaktigt, om detta köp kommer till stånd. Ja, det är klart, att ur någon synpunkt måste köpet vara fördelaktigt, eljest hade den kungl. propositionen aldrig kommit fram. Men utskottet har ansett, att det finnes så många andra synpunkter, som ligga emot, och därför har utskottet icke velat tillstyrka förslaget. Det mest väsentliga därvidlag är antagligen att köpeskillingen enligt utskottets mening är alldeles för hög. När det går löst på miljoner över värdet, då bör man tänka sig för litet grand. Jag skulle icke sagt så mycket om de invändningar, som här gjorts, om det varit av nöden påkallat att erhålla kraft för denna bygd på det sätt, som här föreslagits, men där finnes redan kraft. Orten har själv kraft, så att därför behöver staten icke köpa denna anläggning.

Nu säges det, att det kan komma mellanhänder i vägen. Vi ha också hört talas om att mellanhänder skulle vara villiga att köpa denna kraftstation, om staten icke ville göra denna affär, men dessa mellanhänder lära vara personer i trakten, vilka ämnat bilda en andelsförening, och om dessa komme att göra köpet, så bleve det ju i alla fall denna bygd, som finge nytta av kraften. Men förhållandet är det, att de, som kände till vad kraftkällan var värd, ville icke giva det pris, som bolaget satt upp. Det är därför som köpet icke kom till stånd.

Jag tror, att det skulle vara klokt, om vi i den nuvarande situationen icke kastade ut mera penningar än som vore behöfligt. Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr Olofsson: Herr talman! Då jag varit med om reservationen, ber jag att få säga några ord.

Jag vill då till en början säga, att herr Lübeck tycks ha tagit som princip att tala för bolagen. Så förhöll det sig i telefonfrågan, och så tycks det förhålla sig i varje sådan fråga: han bara försvarar bolagen. Han synes icke ha något mot att bolagen äta upp varandra och konsolidera sig, men han vill icke, att staten skall vara med.

Det var emellertid nu icke därom jag ville tala. Skälet till att jag varit med om att tillstyrka detta inköp har huvudsakligen varit det, att denna sak förefaller mig så naturlig, när man ser på kartan, som åtföljer den kungl. propositionen. Huvudledningen

Ang. förvärv
av aktierna i
Virso-Ram-
näs kraftaktie-
bolag m. m.
(Forts.)

Ang. förvärv
av aktierna i
Virso-Ram-
näs kraftaktie-
bolag m. m.
(Forts.)

sträcker sig ut cirkelformigt, men så är det en bit åt Ramnäs-hället, som fattas, och om man då kunde koppla in nätet till denna station, så skulle man bättre kunna utnyttja kraften från Älvkarleö och från kraftstationen i Västerås. Inom avdelningen ha vi haft en fackman, som utvecklat denna sak. Jag kan icke göra detta här, men min uppfattning har blivit sedan jag hört förstasigspåare, att det skulle vara till verklig fördel för staten, om köpet komme till stånd.

Nu säger herr Lübeck, att om vi uppskjuta detta köp, så skulle det kunna bli mycket billigare. Jag har icke hört herr Lübeck förebrija några skäl för en sådan uppfattning, och det skulle därför vara roligt att höra hans skäl. Jag har i motsats till honom den uppfattningen, att ju längre man skjuter upp detta köp, dess dyrare blir det. Så var det med telefonköpet, och så har det varit över allt. Nej, icke får man vänta, att köpet skall bli billigare, snarare blir det dyrare, och jag kan icke se, att det skulle vara någon fördel för staten med att uppskjuta detta köp.

En ledamot av kammaren, som är från denna trakt och som nyss haft ordet, talade för att staten borde bli i tillfälle att distribuera denna kraft, varigenom det skulle bli en jämnare, säkrare och tryggare tillgång på kraften, än om den distribuerades genom enskilt bolag.

De enskilda bolagen ha huvudsakligen till uppgift att förtjäna penningar och tänka icke så mycket på det allmänna. Men om staten skulle bli ägare till ett så stort nät, så skulle detta för avnämarna bli säkrare och tryggare, och priserna skulle icke komma att oskäligt skruvas upp, utan kraften skulle komma att tjäna både statens och ortsbefolkningens intressen.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till reservationen.

Herr Lübeck: Herr talman! Med anledning av herr Olofssons i Digernäs yttrande eller rättare det, varmed han började sitt anförande, vill jag säga, att jag icke talar för bolagen utan för vad jag anser vara rätt och ingenting annat.

Herr Olofsson i Digernäs nämnde, att om man ser på kartan, så skulle man vinna en naturlig anknytning till Älvkarlebynätet, om detta köp komme till stånd. Men om herr Olofsson ser på kartan, så skall han finna en annan mycket naturlig anknytning till statens kraftledning, som är lika bra som den anförda.

Med anledning av vad herr Zander yttrade vill jag säga, att kraft får icke saknas på en kraftledning, och det är givet, att om kraft saknas, så måste den så fort som möjligt tagas från sådant håll, där kraft kan erhållas, antingen detta sker under samverkan med staten eller icke. Nog kan därför herr Zander vara säker på att abonnenterna icke skola sakna kraft. Kan man under sådana tider som de närvarande genom uppskov bespara staten så väsentliga utgifter, så tror jag detta vara klokt såväl ur statsfinansiell synpunkt som ur konsumenternas synpunkt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

*Ang. förvärv
av aktierna i
Virabo-Ram-
näs kraftaktie-
bolag n. n.*

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 201, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 65 ja, men 79 nej; och hade kammaren alltså med avslag å utskottets hemställan bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 12.

Slutligen föredrogos vart för sig:

statsutskottets memorial, nr 202, om anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor; och

bevillningsutskottets betänkande, nr 49, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning i fråga om beredande av möjlighet för skattskyldig till anstånd med erläggande av utskylder, som belöpa å taxerat belopp varom tvist pågår.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda memorial och betänkande föreslagit.

§ 13.

Herr talmannen gav härefter ordet till

Herr vice talmannen, som yttrade: Herr talman! Jag tar mig friheten hemställa, att kammaren måtte besluta, att på morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden såsom andra ärende, eller näst efter konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, uppföres tredje särskilda utskottets memorial nr 2 och sist på föredragningslistan bland dessa två gånger bordlagda ärenden det förut två gånger bordlagda konstitutionsutskottets memorial nr 1, punkt 4.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

Andra kammarens protokoll 1918. Nr 70.

§ 14.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från lagutskottet:

nr 335, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående framflyttande av straffbarhetsåldern; och

nr 336, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 10, 13, 15 och 34 §§ i lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912; samt

från jordbruksutskottet:

nr 313 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gottgörelse till byggmästaren Oskar Karlsson i Skrika för förlust å byggnadsarbete för kronans räkning;

nr 314, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättande såsom nationalpark av visst område av Dalby kronopark i Malmöhus län;

nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts dels i statsverkspropositionen dels ock i propositionen med förslag till tilläggsstat för år 1918 gjorda framställningar angående praktisk-geologisk undersökning i Jämtlands och Västerbottens län;

nr 316, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronan tillkommande fordran på grund av å vissa fastigheter i Gottlands län vilande odlingslån för torrlägnung av Mästermyr;

nr 317, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtande till Sorsele kommun av visst område av den vid avvitringen inom socknen till kyrkostad avsatt mark;

nr 318, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för professorn M. H. Stålfors att för ålderstillägg tillgodräkna sig viss tjänstgöring;

nr 319, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden;

nr 320, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedläggning i arrendet för Toppetorps kvarn å Ankarsrums kronopark i Kalmar län;

nr 321, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avhållande av ett kronan tillhörigt, från lägenheten Låsholmen avsondrat område vid Karlsborgs lastageplats i Neder-Kalix socken;

nr 322, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för överjägmästaren C. I. Stiernspetz att för ålderstillägg tillgodräkna sig viss tjänstgöring;

nr 323, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anledning av framställning från Magnesitaktiebolaget Tarrekaise beträffande vissa av bolaget arrenderade mineralfyndigheter å kronojord i Norrbottens län;

nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upp-

låtelse av mark till botaniska institutionen vid universitetet i Uppsala;

nr 325, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av viss kronan tillkommande fordran av jägmästaren i Stockholms revir A. E. A. F. Maass;

nr 326, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från Kungsörs södra kungsladugård i Västmanlands län;

nr 327, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Jukkasjärvi socken samt Jukkasjärvi församling och Vittangi Kapellförsamling av vissa kronan tillhöriga områden i Kiruna municipalsamhälle;

nr 328, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en kronan tillhörig fastighet i Landskrona;

nr 329, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående av viss statens järnvägar tillhörig mark;

nr 330, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till staden Västerås av kronoegendomen Vallby nr 4 i Västmanlands län;

nr 331, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 332, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande till föreningen Svenska Röda korset av visst område å Djurgården;

nr 333, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor m. m. ävensom en i ämnet väckt motion; och

nr 334, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till lantförsvaret av vissa områden, tillhörande kronoegendomarna Kungsgården nr 1, Västbyn nr 1 samt Västerhus nr 1 och 2 i Frösö socken av Jämtlands län ävensom en i ämnet väckt motion.

§ 15.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 261 med förslag till lag om ändrad lydelse av § 28, § 29 mom. 1 och § 42 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, till lag om ändrad lydelse av §§ 21, 22 och 31 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 samt till lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 6 och 7 samt §§ 3 och 16 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 ävensom om upphävande av § 2 mom. 5 i sistnämnda förordning, ävensom av i anledning därav väckta motioner om ändring dels i riksdagsordningen, dels ock i kommunalförfattningarna;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 262 med förslag till lag om ändrad lydelse av § 28, § 29 mom. 4, §§ 30—32 och § 36

mom. 2 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, till lag om ändrad lydelse av § 23, § 24 mom. 1, §§ 27 och 28, § 29 mom. 1, §§ 30, 31, 35 och 40 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 samt till lag om ändrad lydelse av § 6 mom. 2, § 10 mom. 1, §§ 11—14, § 15 mom. 1, §§ 16, 17, 20 och 22 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 jämte en inom riksdagen i ämnet väckt motion; och

nr 23, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 277 med förslag till lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 1, 2, 3 och 4, § 18 samt § 40 mom. 1 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 dels en i ämnet väckt motion;

andra sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till dels lag om ändrad lydelse av 5—8, 10, 16, 19, 20, 23, 24, 26 och 28—33 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, dels ock lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 8 juni 1915 om övergångsbestämmelser i anledning av berörda lag den 30 juni 1913, ävensom väckta motioner angående viss ändring i förstberörda lag; och

nr 4, i anledning av ej mindre Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bestridande av på staten belöpande kostnad för pensionstillägg och understöd enligt lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring m. m. än även väckt motion om dyrtidstillägg till vissa pensionstagare enligt nämnda lag;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 51, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående handel med skattefri sprit m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa alkoholhaltiga preparat; samt

lagutskottets utlåtande, nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud i vissa fall mot fortskaffande av gods med svenskt fartyg mellan svensk och utrikes ort.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Vennersten* under 14 dagar fr. o. m. den 10 juni.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5,14 e. m.

In fidem
Per Cronvall.